

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ

ಡಾ.ನಾಗರಾಜ ಹಾವಿನಾಳ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು , ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ , ಸ.ಪ್ರ.ದ.ಕಾ ಅಳವಂಡಿ.

ಸಾರಾಂಶ:

ಭಾರತವು ವಿಶ್ವದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾಗಿದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ, ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವುದರಿಂದ ಈ ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಈ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಮತದಾರರ ನೋಂದಣಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಂತಿಮ ಫಲಿತಾಂಶದ ಘೋಷಣೆಯವರೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿನವೀನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳಾದವಿದ್ಯುನ್ಮಾನ ಮತದಾನ ಯಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸುರಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಆಯೋಗವು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದೆ. 1950 ರಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಈ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು ನಾವು ಬಗ್ಗೆ ಆಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ, ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.ಜೊತೆಗೆ ಇದು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಾವು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತೇವೆ. ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವೆಂದರೆ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ. 1950ರ ದಶಕದಿಂದೀಚೆಗೆ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ರಾಜಕೀಯ, ಮತಗಟ್ಟೆಗಳ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಕೊರತೆಯು ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಆಯೋಗವು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು: ಚುನಾವಣಾ ಸಮಿತಿಗಳು, ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ, ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ, ವಲಸಿಗರ ಮತದಾರರು, ಮತದಾರರ ನಡವಳಿಕೆಗಳು.

ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆ:

ಪರಿಚಯ: ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 324ನೇ ವಿಧಿಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಜನವರಿ 25, 1950 ರಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಮತದಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನ ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.ಶ್ರೀ ಸುಕುಮಾರ್ ಸೇನ್ ಅವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರಾಗಿ ಆಯೋಗವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದರು.

1952ರ ನಂತರದ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಮತಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದವು, ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮತಗಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಒಂದು ಸವಾಲಿನ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು.1990ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಎಲೆಕ್ಷಾನಿಕ್ಸ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಭಾರತ್ ಎಲೆಕ್ಷಾನಿಕ್ಸ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾನ ಮತದಾನ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು 1998 ಮತ್ತು 2001ಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿತು.

ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು:

ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸುಗಮ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಕ ಶ್ರೇಣಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪಾತ್ರವೆಂದರೆ ಸಂಸತ್ತು, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು. ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪುನರ್ವಿಂಗಡನೆ, ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು ಆಯೋಗದ ಜವಾಬ್ದಾರವಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಮಾದರಿ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯ ಅನುಸರಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದ ಹಣ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮತಗಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಕಲಿ ಮತಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತುಂಬುವಂತಹ ವಂಚನೆಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಸತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಕಲಿ ಮತದಾನ, ಬೆದರಿಕೆ ಮತದಾನದ ವರದಿಗಳಿವೆ. ಈ ಸವಾಲುಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಉಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ:

- 1] ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು: ಮತದಾರರ ಬೆದರಿಕೆ, ಲಂಚ ಮತ್ತು ಹಣ ಮತ್ತು ತೋಳ್ಬಲದ ಬಳಕೆಯಂತಹ ಚುನಾವಣಾ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ.
- 2] ಭಾರತದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತೋಳ್ಬಲದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
- 3] ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾರರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಅಧ್ಯಯನ; ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಹ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಮತದಾನವನ್ನು ಸುಲಭ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ
- 4] ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು
- 5] ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
- 6] ಪ್ರಸ್ತುತ ಚುನಾವಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯೂನತೆಗಳಾದ ಹಣದ ಶಕ್ತಿ, ತೋಳ್ಬಲ, ಮತದಾರರ ನಿರಾಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ.
- 7] ಚುನಾವಣಾ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು.
- 8]. ಚುನಾವಣಾ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ: ಸುಧಾರಿತ ಮತದಾರರ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು, ಮತದಾನ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುವಂತಹ ನಕಲಿ ಮತದಾನ, ಆವರ್ತನ ಮತ್ತು ರಿಗ್ಗಿಂಗ್ ನಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.
- 11] ನೀತಿ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನೀತಿ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು. ಅನುಷ್ಠಾನ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳು, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮತ್ತು ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನವು ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ, ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳು:

- 1] ಆಯೋಗದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಆಯ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ
- 2] ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶದ ಮೂಲ ಮತದಾರರ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ.
- 3] ಸುಧಾರಣೆಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮತ್ತು ನೀತಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣಾ ಸಮಿತಿಗಳು:

- 1) ತಾಕುಂಡೆ ಸಮಿತಿ (1974-75): ಈ ಸಮಿತಿಯು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿತು.
- 3) ರಾಜಕೀಯದ ಅಪರಾಧೀಕರಣದ ಪೋಹ್ಲಾ ಸಮಿತಿ (1993): ಈ ಸಮಿತಿಯು ರಾಜಕೀಯ ಅಪರಾಧಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡಿತು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿತು.
- 4) ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಹಣಕಾಸು ಕುರಿತ ಇಂದ್ರಜಿತ್ ಗುಪ್ತಾ ಸಮಿತಿ (1998): ಈ ಸಮಿತಿಯು ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸು ಒದಗಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.

5) ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಕುರಿತ ಕಾನೂನು ಆಯೋಗದ ವರದಿ (1999): ಈ ಆಯೋಗವು ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಚುನಾವಣಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು.

6) **ಟಿ.ಎನ್. ಶೇಷನ್ ಅವರ ಸುಧಾರಣೆಗಳು:** 10ನೇ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರಾದ ಇವರು ಹಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಆಜ್ಞೆಗಳು, ಮತದಾರರಿಗೆ ಲಂಚ ಅಥವಾ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ, ಚುನಾವಣೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯ ವಿತರಣೆ ರದ್ದು, ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ, ಮತದಾರರ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಕೋಮು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು ಮತ್ತು ಆಯೋಗದ ಪೂರ್ವ ಲಿಖಿತ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಧ್ವನಿವರ್ಧಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಜೊತೆಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಮಾದರಿ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆ ಹಾಗೂ ಚುನಾವಣಾ ವೆಚ್ಚಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಂತಹ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಆಂಶಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ವಿಶ್ವದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಕ್ರಮ, ನ್ಯಾಯ, ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ನಿಮಿತ್ತ 1996 ರಲ್ಲಿ ರಾಮನ್ ಮ್ಯಾಗ್ಸೆಸೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ, ಹಿಂದಿನ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರು ಭಾರತದ ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಮತದಾರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ 4 ಸಂಗತಿಗಳು;

1. ತೋಳ್ತಲದ ಶಕ್ತಿ
2. ಹಣದ ಶಕ್ತಿ,
3. ತಪ್ಪು ಮಾಹಿತಿ ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ
4. ಮಾದರಿ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳು ಪ್ರಕರಣಗಳು.

ದಿನೇಶ್ ಗೋಸ್ವಾಮಿ ಸಮಿತಿ (1990) ಚುನಾವಣಾ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಹಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು, ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗೆ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಬಾರದು, ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅನರ್ಹತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲು ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರುವ ಅಗತ್ಯಭದ್ರತಾ ಠೇವಣಿಯನ್ನು 5000 ರೂ.ಗೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗೆ 2500 ರೂ.ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ಅನರ್ಹತೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ/ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು.

2010 ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣಾ ಶಿಫಾರಸುಗಳು:

1. ಚುನಾವಣೋತ್ತರ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು,
3. ಭದ್ರತಾ ಠೇವಣಿಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು 10,000 ರೂ.ಗಳಿಂದ 25,000 ರೂ.ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
4. ಜೈಲು ಅಥವಾ ಪೊಲೀಸ್ ಕಸ್ಟಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬಹುದು
5. ಲಿಲಿ ಥಾಮಸ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ (2013) ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಸಂಸದರು ಮತ್ತು ಶಾಸಕರನ್ನು ಮೇಲ್ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಸಮಯವನ್ನು ನೀಡದೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
6. 2017ರ ಬಜೆಟಿನಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅನಾಮಧೇಯ ನಗದು ದೇಣಿಗೆಗಳ ಮಿತಿಯನ್ನು 20,000 ರೂ.ಗಳಿಂದ 2,000 ರೂ.ಗೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
7. ಚುನಾವಣಾ ಬಾಂಡ್‌ಗಳ ಪರಿಚಯ: 2018ರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾದ ಚುನಾವಣಾ ಬಾಂಡ್‌ಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ನಗದು ದೇಣಿಗೆಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ರಾಜಕೀಯ ನಿಧಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಹಣ ಮತ್ತು ಗಣನೀಯ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ತರುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು "ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಅಪರಾಧದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಅನುಮೋದಿಸಿತು. ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು. ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ನಡೆಸುವ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಬಳಕೆ ಇರಬೇಕು. ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸುಳ್ಳು ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಪರಾಧ ಎಂದು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ಹೇಳಿದೆ. 1950ರ ಜನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು 1951ರ ಜನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಬದಲು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕು. [ಉಲ್ಲೇಖ: ದಿ ಹಿಂದೂ ಅಂಡ್ ಪಿಐಬಿ, 27 ಫೆಬ್ರವರಿ 2024 ಡಾ. ಅಖಿಲೇಶ್ ಕುಮಾರ್ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವ]

ಚುನಾವಣಾ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ:

ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಒಟ್ಟಾರೆ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಚುನಾವಣಾ ಸಮಗ್ರತೆ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ, ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತಿರುಚುವ ಅಥವಾ ನಾಶಪಡಿಸುವ ಅಪಾಯವು ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ನಿಖರವಾದ ವರದಿಯನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೋಫಿ ಅನ್ನಾನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ "ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನದಂಡಗಳು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮತದಾನ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾನತೆಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಚಕ್ರದ್ದಕ್ಕೂ ಅದರ ಸಿದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಪರ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆ". (ಕೋಫಿ ಅನ್ನಾನ್ ಫೌಂಡೇಶನ್, 2012)

ದ್ವಿಷ ಭಾಷಣದ ಮೂಲಕ ಕೋಮು ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವ ಸಚಿವರ ವಿರುದ್ಧ ಸೆಕ್ಷನ್ 125 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಬೇಕು. ಭಾರತೀಯ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆ ಸೆಕ್ಷನ್ 125 ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವೆ ದ್ವಿಷವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರೆ 3 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲು ಅನುಮತಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಚುನಾವಣಾ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡದಂತೆ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ನಿಷೇಧಿಸಬೇಕು.

ಚುನಾವಣಾ ಸಮಗ್ರತೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಂಗವು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ, ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತತೆಯ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಸಂಘರ್ಷದ ಶಾಂತಿಯುತ ಪರಿಹಾರ, ಮುಕ್ತ ಜನರ ಸಂವಾದ, ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಮಾಹಿತಿ ಹಂಚಿಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಚುನಾವಣಾ ಸಮಗ್ರತೆ. ಸಮಗ್ರತೆಯು ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು; ಬದಲಾವಣೆಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ ಎಂದು ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಚುನಾವಣೆಗಳು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಚುನಾವಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹೊರಗಿನ ಇತರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಚುನಾವಣಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಆಗತ್ಯತೆ:

1. ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾರರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮತದಾನದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಮತದಾರರ ನಿರಾಸಕ್ತಿ, ಮತದಾನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಲ್ಲಿನ ತೊಂದರೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತವೆ.
2. ಹಣ ಮತ್ತು ತೋಳ್ಬಲದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದ ಹಣಕಾಸು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಮತದಾರರ ಸುರಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಹಣ ಮತ್ತು ತೋಳ್ಬಲದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.
3. ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬಳಕೆಯಂತಹ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತವೆ.
4. ಚುನಾವಣಾ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದಂತಹ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ.
5. 1996 ರ ಮೊದಲು ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು; 1988 ರಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಾಮಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತದಾರರ 10 ಪ್ರತಿಶತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಹತ್ತು ಮತದಾರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
6. ಬೂತ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ: 1989ರಲ್ಲಿ ಬೂತ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡಲು ಅಥವಾ ಕೌಂಟರ್ ಮ್ಯಾಂಡಿಂಗ್ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಲಹೆಗಳು:

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ:

1. ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಧನಸಹಾಯ: ಸರ್ಕಾರವೇ ಎಲ್ಲಾ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಿಗದಿತ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಖಾಸಗಿ ದೇಣಿಗೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು.
2. ದೇಣಿಗೆಗಳ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಂತ್ರಣ: ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಪೊರೇಟ್ ದೇಣಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಠಿಣ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದೇಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಬೇಕು.
3. ಮತದಾರರ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ದೃಢೀಕರಣ: ನಕಲಿ ಮತದಾನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಗುರುತಿನ ಚೀಟಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಆಧಾರ್ ಜೋಡಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು.
4. ವಿದ್ಯುನ್ಮಾನ ಮತದಾನ ಯಂತ್ರಗಳು (ಇವಿಎಂ) ಮತ್ತು ಪೋಟರ್-ವೆರಿಫೈಡ್ ಪೇಪರ್ ಆಡೀಟ್ ಟ್ರಯಲ್ (ವಿವಿಪ್ಯಾಟ್): ಇವಿಎಂಗಳ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮತಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ವಿವಿಪ್ಯಾಟ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪಕ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವುದು.
5. ಅಂಚೆ ಮತದಾನ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: ಅಂಚೆ ಮತದಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತು ಅನಿವಾಸಿ ಭಾರತೀಯರು ಮತ್ತು ಇತರ ಅರ್ಹ ಮತದಾರರಿಗೆ ಅದರ ಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು.
6. ನಕಲಿ ಮತ್ತು ಅನರ್ಹರನ್ನು ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.
7. ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ: ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು.
8. ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನು ಸುಧಾರಣೆಗಳು: ರಾಜಕೀಯ ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಲವಾದ ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವುದು.
9. ರಾಜಕೀಯದ ಅಪರಾಧೀಕರಣ: ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕಠಿಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು.
10. ಮಾಧ್ಯಮ ನಿಯಂತ್ರಣ: ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಸುಳ್ಳು, ಪಕ್ಷಪಾತದ ವರದಿಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು.
11. ಪ್ರಚಾರ ಹಣಕಾಸು ನಿಯಮಗಳು: ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಅನಗತ್ಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಪ್ರಚಾರ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ಜಾಹೀರಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಠಿಣ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು.
12. ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬೇಕು.
13. ಸಮಯೋಚಿತ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು: ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಅನಗತ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲದೆ ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಯೋಚಿತ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು.
14. ಮತದಾರರ ಶಿಕ್ಷಣ: ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತದಾರರಿಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಲು ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಮತದಾರರ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿಯಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು.

ತೀರ್ಮಾನ:

ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ದೇಶದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದಿನ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ವಿಕಾಸದ ಮೂಲಕ, ಆಯೋಗವು ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅರ್ಹ ನಾಗರಿಕನು ತಮ್ಮ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮತದಾರರ ನೋಂದಣಿ, ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ನವೀನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರವು ಭಾರತದ ಚುನಾವಣಾ ಭೂದೃಶ್ಯವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿದೆ. ಸವಾಲುಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ, ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಭಾರತೀಯ ಜನರ ಧ್ವನಿ ಅಧಿಕಾರದ ಕಾರಿಡಾರ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ, ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

REFERENCES:

1. Mukulika Banerjee, an anthropologist and author of Why India Votes? (2014)
2. Electoral Reforms in India: Logic and Limitations, R. S. Khurana.

3. The Indian Electoral System: A Critical Overview, Subhash C. Kashyap.
4. Governance and Integrity: A Study of Models and Practices which may include sections relevant to India.
5. Gehlot S. India is Overdue for an Electoral Reforms, Journal of Current Science.
6. Sanjeev Kumar HM. Contemporary Indian Politics: Internal Dynamics and External Compulsions, Pinnacle Learning: New Delhi, 2016, 1-50.
7. Kaur, Hardeep. Electoral Reforms in India-Challenges, International Journal of Applied Social Sciences. 2016
8. Kumar B, Venkatesh Kumar. Critical Issues in Electoral Reforms, The Indian Journal of Political Science. 2002